

O'ZBEKISTON QONUNCHILIGI TAHLILI

ILMIY-TAHLILIY JURNAL
2026-YIL 3-SON

ОБЗОР ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА УЗБЕКИСТАНА

НАУЧНО-АНАЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
2026 ГОД № 3

UZBEKISTAN LAW REVIEW

SCIENTIFIC ANALYTICAL JOURNAL
2026 ISSUE 3

VOLUME 3 / ISSUE 3 / 2026

DOI: [HTTPS://DX.DOI.ORG/10.51788/TSUL.UZLAWREV.33](https://dx.doi.org/10.51788/TSUL.UZLAWREV.33)

ISSN 2181-8118

DOI: [HTTPS://DX.DOI.ORG/10.51788/TSUL.UZLAWREV.](https://dx.doi.org/10.51788/TSUL.UZLAWREV.)



MUASSIS: TOSHKENT DAVLAT YURIDIK UNIVERSITETI

“O‘zbekiston qonunchiligi tahlili” ilmiy-tahliliy jurnali O‘zbekiston matbuot va axborot agentligi tomonidan 2014-yil 21-iyulda 02-0074-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatidan o‘tkazilgan.

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi jurnallari ro‘yxatiga kiritilgan.

Mualliflik huquqlari Toshkent davlat yuridik universitetiga tegishli. Barcha huquqlar himoyalangan. Jurnal materiallaridan foydalanish, tarqatish va ko‘paytirish muassis ruxsati bilan amalga oshiriladi.

Nashr bo‘yicha mas‘ul:
O. Choriyev

Muharrirlar:
E. Mustafayev, Y. Yarmolik,
M. Sharifova, Sh. Beknazarova,
X. Yuldasheva, F. Usmonova,
K. Abduvaliyeva, E. Sharipov,
Y. Mahmudov

Musahhih:
M. Tursunov

Texnik muharrir:
U. Sapayev

Dizayner:
D. Rajapov

Tahririyat manzili:
100047. Toshkent shahar,
Sayilgoh ko‘chasi, 35.
Tel.: (0371) 233-66-36 (1169)

Veb-sayt: lawreview.uz
E-mail: uzlawreview@tsul.uz

Nashriyot litsenziyasi
№ 174625, 29.11.2023-y.

Jurnal 2026-yil 18-sentabrda bosmaxonaga topshirildi.
Qog‘oz bichimi: A4.
Shartli bosma tabog‘i: 21,4.
Adadi: 100. Buyurtma: № 96.

Bosmaxona litsenziyasi
29.11.2023 № 174626

TDYU bosmaxonasida chop etildi.
Bosmaxona manzili:
100047. Toshkent shahri,
Sayilgoh ko‘chasi, 37.

© Toshkent davlat yuridik
universiteti

TAHRIR HAY'ATI

BOSH MUHARRIR

S. Gulyamov – Toshkent davlat yuridik universiteti Huquq va texnologiyalar sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

TAHRIR HAY'ATI A'ZOLARI

I. Rustambekov – Toshkent davlat yuridik universiteti O‘quv ishlari bo‘yicha prorektori, yuridik fanlar doktori, professor – bosh muharrir o‘rinbosari

Sh. Xo‘jayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Intellectual mulk huquqi sho‘basi mudiri, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori – mas‘ul muharrir

O. Okyulov – Toshkent davlat yuridik universiteti Fuqarolik huquqi sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

A. Ener – Anqara Haci Bayram universiteti dotsenti, Energetika nizolari arbitraj markazi bosh kotibi o‘rinbosari, yuridik fanlar doktori

M. Bungenberg – Saarlend universiteti Yevropa instituti direktori, yuridik fanlar doktori

S. Tatar – Anqara Yildirim Boyazid universiteti professori, yuridik fanlar doktori

J. Peeroo – Sorbonna universiteti professori, “Stone 36” yuridik firmasi advokati, yuridik fanlar doktori

B. Musayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Biznes huquqi va sud himoyasi fakulteti dekani, yuridik fanlar doktori, professor

Sh. Saydullayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Davlat va huquq nazariyasi sho‘basi professori, yuridik fanlar nomzodi

D. Habibullayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Fuqarolik protsessual va iqtisodiy protsessual huquqi sho‘basi mudiri, yuridik fanlar doktori, professor

S. Bozorov – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro xususiy huquq sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

I. Bekov – Toshkent davlat yuridik universiteti Konstitutsiyaviy huquq sho‘basi mudiri, yuridik fanlar doktori, professor

V. Ergashev – O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Qonunchilik va huquqiy siyosat instituti direktor o‘rinbosari, yuridik fanlar doktori, professor

Sh. Joldasova – O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi huzuridagi Qonunchilik muammolari va parlament tadqiqotlari instituti bosh ilmiy xodimi, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori

O. Xazratqulov – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro xususiy huquq sho‘basi mudiri, yuridik fanlar nomzodi, professor

D. Suyunova – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat-protsessual huquqi sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

D. Maxkamov – Toshkent davlat yuridik universiteti Ommaviy huquq fakulteti dekani, yuridik fanlar doktori, professor

D. Babadjanova – Toshkent davlat yuridik universiteti Fuqarolik huquqi sho‘basi professori v.b., yuridik fanlar doktori

A. Matmurotov – Toshkent davlat yuridik universiteti Sud hokimiyati, advokatura va huquqni muhofaza qiluvchi organlar sho‘basi mudiri, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori, dotsent

E. Rahmatov – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro huquq va qiyosiy huquqshunoslik fakulteti dekani, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori, dotsent

M. Turdialiyev – O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi Yuridik ta‘lim va sud-ekspertiza boshqarmasi boshlig‘i o‘rinbosari, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori

**УЧРЕДИТЕЛЬ: ТАШКЕНТСКИЙ
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ
ЮРИДИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ**

Научно-аналитический журнал «Обзор законодательства Узбекистана» зарегистрирован Агентством печати и информации Узбекистана 21 июля 2014 года с удостоверением № 02-0074.

Журнал включён в перечень журналов Высшей аттестационной комиссии при Академии наук Республики Узбекистан.

Авторские права принадлежат Ташкентскому государственному юридическому университету. Все права защищены. Использование, распространение и воспроизведение материалов журнала осуществляется с разрешения учредителя.

Реализуется по договорной цене.

Ответственный за выпуск:
О. Чориев

Редакторы:

Э. Мустафаев, Е. Ярмолик,
М. Шаринова, Ш. Бекназарова,
Х. Юлдашева, Ф. Усмонова,
К. Абдувалиева, Э. Шарипов,
Й. Махмудов

Корректор:

М. Турсунов

Технический редактор:

У. Сапаев

Дизайнер:

Д. Ражапов

Адрес редакции:

100047. Город Ташкент,
улица Сайилгох, 35.
Тел.: (0371) 233-66-36 (1169)

Веб-сайт: lawreview.uz

E-mail: uzlawreview@tsul.uz

Издательская лицензия

от 29.11.2023 № 174625.

Журнал передан в типографию

18.09.2026.

Формат бумаги: А4.

Усл. п. л. 21,4. Тираж: 100 экз.

Номер заказа: 96.

Лицензия типографии

от 29.11.2023 № 174626

Отпечатано в типографии

Ташкентского государственного

юридического университета.

100047, г. Ташкент,

ул. Сайилгох, дом 37.

© Ташкентский государственный
юридический университет

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

С. Гулямов – профессор сектора права и технологий Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ

И. Рустамбеков – проректор Ташкентского государственного юридического университета по учебной работе, доктор юридических наук, профессор – заместитель главного редактора

Ш. Хужаев – заведующий сектором права интеллектуальной собственности Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам – ответственный редактор

О. Окюлов – профессор сектора гражданского права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

А. Энер – доцент Университета Анкары Хаджи Байрам, заместитель генерального секретаря Арбитражного центра по энергетическим спорам, доктор права

М. Бунгенберг – директор Европейского института Саарского университета, доктор права

С. Татар – профессор Университета Анкары Йылдырым Беязит, доктор права

Ж. Пироо – профессор Сорбоннского университета, адвокат юридической фирмы Stone 36, доктор права

Б. Мусаев – декан факультета бизнес-права и судебной защиты Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

Ш. Сайдуллаев – профессор сектора теории государства и права Ташкентского государственного юридического университета, кандидат юридических наук, профессор

Д. Хабибуллаев – заведующий сектором гражданского процессуального и экономического процессуального права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

С. Бозоров – профессор сектора международного частного права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

И. Беков – заведующий сектором конституционного права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

В. Эргашев – заместитель директора Института законодательства и правовой политики при Президенте Республики Узбекистан, доктор юридических наук, профессор

Ш. Джолдасова – ведущий научный сотрудник Института проблем законодательства и парламентских исследований при Олий Мажлисе Республики Узбекистан, доктор философии по юридическим наукам

О. Хазраткулов – заведующий сектором международного частного права Ташкентского государственного юридического университета, кандидат юридических наук, профессор

Д. Суюнова – профессор сектора уголовно-процессуального права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

Д. Махкамов – декан факультета публичного права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

Д. Бабаджанова – и.о. профессора сектора гражданского права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

А. Матмуротов – заведующий сектором судебной власти, адвокатуры и правоохранительных органов Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

Э. Рахматов – декан факультета международного права и сравнительного правоведения Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам, доцент

М. Турдиалиев – заместитель начальника управления юридического образования и судебной экспертизы Министерства юстиции Республики Узбекистан, доктор юридических наук, доктор философии по юридическим наукам

**FOUNDER: TASHKENT STATE
UNIVERSITY OF LAW**

"Uzbekistan Law Review" scientific and analytical journal was registered by Press and Information Agency of Uzbekistan on July 21, 2014, with certificate number 02-0074.

The journal is included in the list of journals of the Supreme Attestation Commission under the Academy of Sciences of the Republic of Uzbekistan

Copyright belongs to Tashkent State University of Law. All rights reserved. Use, distribution and reproduction of materials of the journal are carried out with the permission of the founder.

Agreed-upon price.

Publication Officer:
O. Choriev

Editors:
E. Mustafaev, E. Yarmolik,
M. Sharifova, Sh. Beknazarova,
Kh. Yuldasheva, F. Usmonova,
K. Abduvalieva, E. Sharipov,
Y. Makhmudov

Proofreader:
M. Tursunov

Technical editor:
U. Sapaev

Designer:
D. Rajapov

Publishing department address:
100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 35.
Phone: (0371) 233-66-36 (1169)

Website: lawreview.uz
E-mail: uzlawreview@tsul.uz

Publishing license
№ 174625, 29.11.2023.

The journal is submitted to the
Printing house on 18.09.2026.
Paper size: A4.
Cond.p.f: 21,4.
Units: 100. Order: № 96.

Printing house license
№ 174626, 29.11.2023.

Published in the Printing house of
Tashkent State University of Law.
100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 37.

© Tashkent State University of Law

EDITORIAL BOARD
EDITOR-IN-CHIEF

S. Gulyamov – Professor of the Department of Law and Technologies of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD

I. Rustambekov – Deputy Rector for Academic Affairs of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor - Deputy Editor-in-Chief

Sh. Khujaev – Head of the Department of Intellectual Property Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law - Executive Editor

O. Okyulov – Professor of the Department of Civil Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

A. Ener – Associate Professor of Ankara Haci Bayram University, Deputy Secretary General of the Center for Arbitration of Energy Disputes, Doctor of Law

M. Bungenberg – Director of the European Institute of Saarland University, Doctor of Law

S. Tatar – Professor of Ankara Yıldırım Bayezid University, Doctor of Law

J. Peeroo – Professor of the Sorbonne University, lawyer of the law firm Stone 36, Doctor of Law

B. Musaev – Dean of the Faculty of Business Law and Judicial Protection of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

Sh. Saydullaev – Professor of the Department of Theory of State and Law of Tashkent State University of Law, Candidate of Legal Sciences

D. Habibullaev – Head of the Department of Civil Procedural and Economic Procedural Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

S. Bozorov – Professor of the Department of Private International Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

I. Bekov – Head of the Department of Constitutional Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

V. Ergashev – Deputy Director of the Institute of Legislation and Legal Policy under the President of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law, Professor

Sh. Joldasova – Chief Research Fellow of the Institute of Legislation Problems and Parliamentary Research under the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

O. Khazratkulov – Head of the Department of Private International Law of Tashkent State University of Law, Candidate of Legal Sciences, Professor

D. Suyunova – Professor of the Department of Criminal Procedure Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

D. Mahkamov – Dean of the Faculty of Public Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

D. Babadjanova – Acting Professor of the Department of Civil Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

A. Matmurotov – Head of the Department of Judiciary, Advocacy and Law Enforcement Agencies of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law, Associate Professor

E. Rahmatov – Dean of the Faculty of International Law and Comparative Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law, Associate Professor

M. Turdialiyev – Deputy Head of the Department of Legal Education and Forensic Examination of the Ministry of Justice of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

MUNDARIJA

12.00.02 – KONSTITUTSIYAVIY HUQUQ. MA'MURIY HUQUQ. MOLIYA VA BOJXONA HUQUQI

- 11 **MIRZAYEV FAYZULLA IBODULLAYEVICH**
FATF standartlarini JDL/TMQK sohasida ma'muriy-huquqiy joriy etish mexanizmini takomillashtirish
- 22 **RAXMANOV AKMAL ERGASHEVICH**
Inson huquq va erkinliklarini ta'minlash mexanizmining metodologik asoslari
- 33 **ABDURAYIMOV MUHAMMAD SUVANQUL O'G'LI**
LegalTech – malakali yuridik yordam ko'rsatish tizimini takomillashtirish yo'nalishi sifatida
- 39 **MUNAVVAROVA NAIMAXON ZOYIDULLAYEVNA**
O'zbekistonda yagona notarial amaliyotni ta'minlashda Adliya vazirligi va Notarial palata hamkorligining istiqbollari
- 46 **TOJIYEV ODILJON**
"Raqamli parlament" tushunchasi va uning konstitutsiyaviy-huquqiy asoslari
- 52 **XURRAMOV E'ZOZBEK BAXRON O'G'LI**
Tadbirkorlik faoliyatiga noqonuniy aralashuvni cheklashning konstitutsiyaviy mexanizmlari

12.00.03 – FUQAROLIK HUQUQI. TADBIRKORLIK HUQUQI. OILA HUQUQI. XALQARO XUSUSIY HUQUQ

- 64 **KUVANDIKOV ZOKIR OBLAKULOVICH, NORIMOVA MATLUBA TURG'UN QIZI**
Korporativ nizolarni hal qilishning maqbul usullari
- 75 **TURDIALIYEV MUHAMMAD ALI PO'LATJON O'G'LI**
Transchegaraviy tijorat munosabatlarida sun'iy intellekt tizimlarining huquq layoqatiga oid nazariyalar tahlili
- 82 **RO'ZMURODOVA LOBARXON MIRZOBEK QIZI**
Multimedia jurnalistikasida turdosh huquqlar: audio, video va efir materiallaridan qayta foydalanishning qatlamli modeli

12.00.08 – JINOYAT HUQUQI. JINOYAT-IJROIYA HUQUQI

- 92 **PRIMOV BAXTIYOR OLIM O'G'LI**
Kripto-aktivlarga oid qonunga xilof qilmishlar tushunchasi, mazmun-mohiyati va turlari tasnifi

12.00.09 – JINOYAT PROTSESSI. KRIMINALISTIKA, TEZKOR-QIDIRUV HUQUQ VA SUD EKSPERTIZASI

- 103 **XALILOV AKRAM UTAMURODOVICH**
O'zbekiston sud-ekspertiza tizimini muvofiqlashtirishning tashkiliy-huquqiy muammolari
- 112 **MUSAYEV GAYRAT FARXADOVICH**
Farg'onada transchegaraviy firibgarlik bilan bog'liq jinoyatning fosh etilishi: jinoiy-huquqiy, raqamli-kriminalistik va kriptotahliliy jihatlar
- 119 **MAMADALIYEV UMID YULDASHEVICH**
Jinoyat ishlari bo'yicha ekstraditsiyaning nazariy tahlili
- 130 **FATULLAYEV SHODMONBEK MADATOVICH**
Ekspert xulosasining isbotlash vositasi sifatidagi o'rni va ahamiyati

12.00.10 – XALQARO HUQUQ

143 **YUNUSOV XAYDARALI MURATOVICH**

Xalqaro organlarga murojaat qilish huquqini ta'minlashning milliy-huquqiy asoslarini takomillashtirish masalalari

157 **UMAROV RUSTAM ZULFUKAROVICH**

“Markaziy Osiyo – Rossiya” formatining xalqaro-huquqiy tartibga solinishi: evolyutsiya, shartnomaviy asos va institutsionallashtirish chegaralari

12.00.12 – KORRUPSIYA MUAMMOLARI

171 **NIYOZOVA SALOMAT SAPAROVNA**

Manfaatlar to'qnashuvi tushunchasini tavsiflash bo'yicha ilmiy yondashuvlar

СОДЕРЖАНИЕ

12.00.02 – КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО. АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРАВО. ФИНАНСОВОЕ И ТАМОЖЕННОЕ ПРАВО

- 11 **МИРЗАЕВ ФАЙЗУЛЛА ИБОДУЛЛАЕВИЧ**
Совершенствование механизма административно-правовой имплементации стандартов ФАТФ в сфере ПОД/ФТ
- 22 **РАХМАНОВ АКМАЛ ЭРГАШЕВИЧ**
Методологические основы механизма обеспечения прав и свобод человека
- 33 **АБДУРАЙИМОВ МУХАММАД СУВАНКУЛ УГЛИ**
LegalTech как направление совершенствования системы оказания квалифицированной юридической помощи
- 39 **МУНАВВАРОВА НАИМАХОН ЗОХИДУЛЛАЕВНА**
Перспективы сотрудничества Министерства юстиции и Нотариальной палаты в обеспечении единой нотариальной практики в Узбекистане
- 46 **ТОЖИЕВ ОДИЛЖОН**
Понятие «цифровой парламент» и его конституционно-правовые основы
- 52 **ХУРРАМОВ ЭЪЗОЗБЕК БАХРОН УГЛИ**
Конституционные механизмы ограничения незаконного вмешательства в предпринимательскую деятельность

12.00.03 – ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО. ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЕ ПРАВО. СЕМЕЙНОЕ ПРАВО. МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО

- 64 **КУВАНДИКОВ ЗОКИР ОБЛАКУЛОВИЧ, НОРИМОВА МАТЛУБА ТУРГУН КИЗИ**
Оптимальные способы разрешения корпоративных споров
- 75 **ТУРДИАЛИЕВ МУХАММАД АЛИ ПУЛАТЖОН УГЛИ**
Анализ теорий правоспособности систем искусственного интеллекта в трансграничных коммерческих отношениях
- 82 **РУЗМУРОВА ЛОБАРХОН МИРЗОБЕК КИЗИ**
Смежные права в мультимедийной журналистике: многоуровневая модель повторного использования аудио-, видео- и эфирных материалов

12.00.08 – УГОЛОВНОЕ ПРАВО. УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЕ ПРАВО

- 92 **ПРИМОВ БАХТИЁР ОЛИМ УГЛИ**
Понятие, сущность и классификация противоправных деяний, связанных с криптоактивами

12.00.09 – УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС. КРИМИНАЛИСТИКА, ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКОЕ ПРАВО И СУДЕБНАЯ ЭКСПЕРТИЗА

- 103 **ХАЛИЛОВ АКРАМ УТАМУРОВОВИЧ**
Организационно-правовые проблемы координации системы судебной экспертизы Узбекистана
- 112 **МУСАЕВ ГАЙРАТ ФАРХАДОВИЧ**
Раскрытие трансграничного мошенничества в Фергане: уголовно-правовые, цифрово-криминалистические и криптоаналитические аспекты
- 119 **МАМАДАЛИЕВ УМИД ЮЛДАШЕВИЧ**
Теоретический анализ экстрадиции по уголовным делам
- 130 **ФАТУЛЛАЕВ ШОДМОНБЕК МАДАТОВИЧ**
Место и значение заключения эксперта как средства доказывания

12.00.10 – МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО

143 **ЮНУСОВ ХАЙДАРАЛИ МУРАТОВИЧ**

Вопросы совершенствования национально-правовых основ обеспечения права на обращение в международные органы

157 **УМАРОВ РУСТАМ ЗУЛЬФУКАРОВИЧ**

Международно-правовое регулирование формата «Центральная Азия – Россия»: эволюция, договорная база и пределы институционализации

12.00.12 – ПРОБЛЕМЫ КОРРУПЦИИ

171 **НИЁЗОВА САЛОМАТ САПАРОВНА**

Научные подходы к характеристике понятия конфликта интересов

CONTENTS

12.00.02 – CONSTITUTIONAL LAW. ADMINISTRATIVE LAW. FINANCIAL AND CUSTOMS LAW

- 11 **MIRZAEV FAYZULLA IBODULLAEVICH**
Improving the mechanism for administrative-legal implementation of FATF standards in the field of AML/CFT
- 22 **RAKHMANOV AKMAL ERGASHEVICH**
Methodological foundations of the mechanism for ensuring human rights and freedoms
- 33 **ABDURAYIMOV MUHAMMAD SUVANQUL UGLI**
LegalTech as an avenue for improving the system of qualified legal assistance
- 39 **MUNAVVAROVA NAIMAKHON ZOKHIDULLAEVNA**
Prospects for cooperation between the Ministry of Justice and the Notary Chamber in ensuring a unified notary practice in Uzbekistan
- 46 **TOJIEV ODILJON**
The concept of the “digital parliament” and its constitutional and legal foundations
- 52 **KHURRAMOV EZOZBEK BAKHRON UGLI**
Constitutional mechanisms for limiting illegal interference in entrepreneurial activity

12.00.03 – CIVIL LAW. BUSINESS LAW. FAMILY LAW. INTERNATIONAL PRIVATE LAW

- 64 **KUVANDIKOV ZOKIR OBLAKULOVICH, NORIMOVA MATLUBA TURGUN KIZI**
Acceptable methods for resolving corporate disputes
- 75 **TURDIALIYEV MUHAMMAD ALI PULATJON UGLI**
Analysis of theories on the legal capacity of artificial intelligence systems in cross-border commercial relations
- 82 **RUZMURODOVA LOBARKHON MIRZOBEK KIZI**
Related rights in multimedia journalism: a layered model for audio, video and broadcast reuse

12.00.08 – CRIMINAL LAW. CRIMINAL-EXECUTIVE LAW

- 92 **PRIMOV BAKHTIYOR OLIM UGLI**
The concept, essence, and classification of types of illegal acts related to crypto-assets

12.00.09 – CRIMINAL PROCEEDINGS. FORENSICS, INVESTIGATIVE LAW AND FORENSIC EXPERTISE

- 103 **KHALILOV AKRAM UTAMURODOVICH**
Organizational and legal problems of coordinating the forensic system of Uzbekistan
- 112 **MUSAEV GAYRAT FARKHADOVICH**
Solving crimes related to cross-border fraud in Fergana: criminal-legal, digital-criminalistic, and cryptoanalytical aspects
- 119 **MAMADALIEV UMID YULDASHEVICH**
Theoretical analysis of extradition in criminal cases
- 130 **FATULLAEV SHODMONBEK MADATOVICH**
The role and significance of the expert conclusion as a means of proof
-

12.00.10 – INTERNATIONAL LAW

143 **YUNUSOV KHAYDARALI MURATOVICH**

Issues of improving the national legal framework for ensuring the right to appeal to international bodies

157 **UMAROV RUSTAM ZULFUKAROVICH**

International legal regulation of the “Central Asia – Russia” format: evolution, treaty framework, and limits of institutionalization

12.00.12 – CORRUPTION PROBLEMS171 **NIYOZOVA SALOMAT SAPAROVNA**

Scientific approaches to characterizing the conflict of interest

Kelib tushgan / Получено / Received: 14.08.2026
Qabul qilingan / Принято / Accepted: 09.09.2026
Nashr etilgan / Опубликовано / Published: 18.09.2026

DOI: <https://dx.doi.org/10.51788/tsul.uzlawrev.33011>

UDC: 343.148(045)(575.1)

O'ZBEKISTON SUD-EKSPERTIZA TIZIMINI MUVOFIQLASHTIRISHNING TASHKILIY-HUQUQIY MUAMMOLARI

Xalilov Akram Utamurodovich,

O'zbekiston Respublikasi Huquqni muhofaza qilish
akademiyasi mustaqil izlanuvchisi, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-4885-8703>

e-mail: akramxalilov70@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada davlat sud-ekspertiza muassasalarining ko'p idoraviy va ko'p tarmoqli tizimda faoliyat yuritishi bilan bog'liq tashkiliy-huquqiy masalalar tahlil qilingan. Tadqiqotning maqsadi turli davlat idoralari tizimida joylashgan sud-ekspertiza muassasalari faoliyatini yagona ilmiy-uslubiy, malakaviy va tashkiliy mezonlar asosida muvofiqlashtirishning huquqiy modelini asoslashdan iborat. Tizimning institutsional kengayishi va ekspertiza turlarining ko'payishi sharoitida markazlashmaganlik turli yondashuvlar shakllanishiga olib kelishi ko'rsatilgan. 2010 va 2026-yildagi qonunlar qiyosida Adliya vazirligining muvofiqlashtirish hamda ilmiy-uslubiy rahbarlik vakolati ilmiy-uslubiy ko'maklashish bilan cheklanganiga huquqiy baho berilgan. To'liq tashkiliy markazlashtirish o'rniga funksional muvofiqlashtirish modeli ilgari surilib, O'zbekiston Respublikasi "Sud-ekspertlik faoliyati to'g'risida"gi Qonunining 43-moddasi uchinchi qismiga oid mualliflik taklifi asoslangan.

Kalit so'zlar: sud-ekspertiza tizimi, sud-ekspertlik faoliyati, muvofiqlashtirish, ilmiy-uslubiy ta'minot, malakaviy talablar, davlat sud-ekspertiza muassasasi, vakolatli organ, tashkiliy-huquqiy mexanizm

ОРГАНИЗАЦИОННО-ПРАВОВЫЕ ПРОБЛЕМЫ КООРДИНАЦИИ СИСТЕМЫ СУДЕБНОЙ ЭКСПЕРТИЗЫ УЗБЕКИСТАНА

Халилов Акрам Утамуродович,

доктор философии по юридическим наукам, самостоятельный соискатель
Правоохранительной академии Республики Узбекистан

Аннотация. В статье анализируются организационно-правовые вопросы, связанные с функционированием государственных судебно-экспертных учреждений в многоуровневой межведомственной системе. Цель исследования заключается в обосновании правовой модели координации деятельности судебно-экспертных учреждений, входящих в систему различных государственных органов, на основе единых научно-методических, квалификационных и организационных критериев. Показано, что в условиях институционального расширения системы и увеличения количества видов экспертиз децентрализация приводит к формированию различных подходов. На основе сравнительного анализа законов 2010 и 2026 годов дана правовая оценка ограничению полномочий Министерства юстиции по координации и научно-методическому руководству рамками научно-методического содействия. Вместо

полной организационной централизации предложена модель функциональной координации и обосновано авторское предложение по совершенствованию части третьей статьи 43 Закона Республики Узбекистан «О судебно-экспертной деятельности».

Ключевые слова: система судебной экспертизы, судебно-экспертная деятельность, координация, научно-методическое обеспечение, квалификационные требования, государственное судебно-экспертное учреждение, уполномоченный орган, организационно-правовой механизм

ORGANIZATIONAL AND LEGAL PROBLEMS OF COORDINATING THE FORENSIC SYSTEM OF UZBEKISTAN

Khalilov Akram Utamurodovich,

Independent Researcher at the Law Enforcement Academy
of the Republic of Uzbekistan,
Doctor of Philosophy (PhD) in Law

Abstract. The article analyzes organizational and legal issues related to the functioning of state forensic institutions within a multi-departmental and multidisciplinary system. The aim of the study is to substantiate a legal model for coordinating the activities of forensic institutions within the system of various state bodies based on unified scientific-methodological, qualification, and organizational criteria. It is shown that in the context of institutional expansion of the system and an increase in the types of expertise, decentralization leads to the formation of different approaches. In a comparison of the laws of 2010 and 2026, a legal assessment is given to the fact that the coordination and scientific-methodological leadership powers of the Ministry of Justice are limited to scientific and methodological assistance. Instead of full organizational centralization, a functional coordination model is put forward, and the author's proposal regarding the third part of Article 43 of the Law of the Republic of Uzbekistan "On Forensic Expert Activity" is substantiated.

Keywords: forensic system, forensic activities, coordination, scientific and methodological support, qualification requirements, state forensic institution, authorized body, organizational and legal mechanism

Kirish

Davlat sud-ekspertiza tizimining tashkiliy tuzilishi sud-ekspertlik faoliyatining mazmuni va ekspert xulosasining ishonchliligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Chunki mazkur tizim faqat alohida ekspertiza muassasalari yig'indisidan iborat emas, balki turli davlat idoralari doirasida shakllangan, o'z vazifasi va tashkiliy shakliga ega bo'lgan muassasalar faoliyatining o'zaro bog'langan majmuasidir. Bunday tuzilma bir tomondan, turli sohalarda maxsus bilimlardan foydalanish imkoniyatini kengaytiradi. Ikkinchi tomondan esa umumiy ilmiy-uslubiy va malakaviy mezonlarni saqlash masalasini murakkablashtiradi. Shuning uchun masala muassasalarning qaysi idora tizimida joylashganini qayd etish bilangina hal bo'lmaydi; ularning faoliyatini yagona talablar asosida muvofiqlashtiruvchi huquqiy mexanizmning mazmuni alohida tahlilni talab qiladi.

"Sud-ekspertlik faoliyati to'g'risida"gi Qonunning 16-moddasida davlat organlarida sud-ekspertlik faoliyatini amalga oshirish uchun tashkil etilgan ixtisoslashtirilgan muassasa davlat sud-ekspertiza muassasasi sifatida belgilangan. Davlat organlari va muassasalari tarkibidagi ixtisoslashtirilgan ekspertiza bo'linmalari ham ushbu maqomga tenglashtirilgan (Republic of Uzbekistan, 2026). Bu qoida davlat sud-ekspertiza tizimi ikki tashkiliy shakl, ya'ni mustaqil muassasalar hamda davlat organlari tarkibidagi ixtisoslashtirilgan bo'linmalar

asosida faoliyat yuritishini anglatadi. Mazkur farq shakliy xususiyat bo'lib qolmaydi. Chunki muassasaning idoraviy mansubligi uning moddiy-texnik bazasi, kadrlar tizimi va ekspertlik faoliyatini tashkil etish tartibi bilan ham bog'liqdir.

Hozirda respublikada to'qqizta davlat sud-ekspertiza muassasasi faoliyat yuritadi. Ular qatoriga Adliya vazirligi huzuridagi X. Sulaymonova nomidagi Respublika sud-ekspertiza markazi, Ichki ishlar vazirligining Ekspert-kriminalistika bosh markazi, Huquqni muhofaza qilish akademiyasi, Sog'liqni saqlash vazirligining Respublika sud-tibbiy ekspertiza ilmiy-amaliy markazi, Mudofaa vazirligi Qurolli kuchlarining Sud-tibbiy ekspertiza markazi, O'zbekiston Respublikasi Davlat xavfsizlik xizmati Ekspert-kriminalistika markazi, Bojxona qo'mitasining Markaziy bojxona laboratoriyasi, Favqulodda vaziyatlar vazirligining Yong'in xavfsizligi va favqulodda vaziyatlar muammolari ilmiy-tadqiqot instituti hamda Elektron texnologiyalarni rivojlantirish markazi kiradi (President of the Republic of Uzbekistan, 2025). Ushbu ro'yxat davlat sud-ekspertlik faoliyati turli yo'nalishlarni qamrab oluvchi ko'p tarmoqli tizim asosida tashkil etilganini ko'rsatadi.

Asosiy qism

Muassasalarning turli davlat idorasi tizimida faoliyat yuritishi sohaga yagona idora doirasida markazlashuv emas, balki vazifalarning funksional taqsimoti xos ekanini anglatadi. Bunda ayrim muassasalar mustaqil markaz sifatida, boshqalari davlat organining tarkibiy bo'linmasi, ilmiy-tadqiqot instituti yoki ilmiy va ta'lim faoliyatini amalga oshiruvchi akademiya shaklida ishlaydi. To'qqizta muassasaning to'rttasi tergov va tezkor-qidiruv faoliyatini amalga oshiruvchi davlat organlari tizimida joylashgani ham tizimning tashkiliy jihatdan bir xil emasligini tasdiqlaydi. Demak, davlat sud-ekspertiza tizimi turli institutsional modellarni birlashtirganligi sababli uning yaxlit faoliyati tashkiliy bo'ysunish orqali emas, umumiy mezonlar va hamkorlik qoidalari orqali ta'minlanishi lozim.

Tizimdagi ushbu xilma-xillik o'z-o'zidan salbiy holat sifatida baholanmasligi kerak. Muayyan ekspertiza turlarining tegishli soha infratuzilmasi bilan bog'liqligi ularning idoraviy joylashuvini amaliy jihatdan belgilaydi. Shu bilan birga, idoraviy farqlilik ekspertiza turlariga nisbatan qo'llaniladigan ilmiy-uslubiy yondashuvlar, ekspert malakasini baholash va ish yuklamasini belgilash masalalarida turlicha amaliyot yuzaga kelishiga sharoit yaratishi mumkin. Ana shunday sharoitda davlat sud-ekspertiza tizimining asosiy tashkiliy masalasi muassasalarni bitta idoraga birlashtirish emas, balki ularning turli idoralar doirasidagi faoliyatini yagona ilmiy-uslubiy, malakaviy va tashkiliy mezonlar asosida muvofiqlashtirishdan iborat.

Davlat sud-ekspertiza tizimi so'nggi yillarda ikki o'zaro bog'liq yo'nalishda rivojlandi. Bir tomondan, muassasalar sonining ortishi uning institutsional qamrovini kengaytirdi. Ikkinchi tomondan, ekspertiza turlarining ko'payishi tizimning funksional imkoniyatlarini oshirdi. So'nggi besh yilda muassasalar soni qariyb bir yarim barobar, ekspertiza turlari esa qariyb 40 %ga oshdi (President of the Republic of Uzbekistan, 2025). Bunday kengayish sud-ekspertlik faoliyatining imkoniyatlarini kuchaytirgan bo'lsa-da, u bilan birga turli muassasalar faoliyatining o'zaro uyg'unligini ta'minlash vazifasi ham murakkablashadi. Chunki tashkiliy qamrov kengaygan sayin yagona mezonlarning mavjudligi va ularning bajarilishini nazorat qilishga bo'lgan ehtiyoj ham ortadi.

Shu sababli institutsional kengayish va muvofiqlashtirish masalasi bir-biridan ajralgan holda ko'rilishi mumkin emas. Agar yangi ekspertiza turlari va yangi tashkiliy bo'g'inlar umumiy ilmiy-uslubiy siyosat bilan bog'lanmasa, tizimning funksional imkoniyatlari ortgani bilan uning ichki yaxlitligi yetarli darajada ta'minlanmasligi mumkin. Bu holat, ayniqsa

ekspertga qo'yiladigan malakaviy talablar, ekspert vakolatligini baholash, ish yuklamasi hamda ekspertiza natijalarining qiyosiy ishonchliligiga taalluqlidir. Shunday ekan, kengayib borayotgan tizim uchun muvofiqlashtiruvchi bo'g'in masalasi ikkilamchi tashkiliy masala emas, balki uning samarali faoliyat yuritish sharti sifatida namoyon bo'ladi.

A. Zulfuqorov (2020) Respublika sud ekspertizasi markazi filiallarida ekspertlar soni cheklanganligi va ular amalda bir nechta ixtisoslik bo'yicha ekspertizalar o'tkazishga jalb etilishini qayd etadi. Ushbu kuzatuv muassasalarning hududiy va ixtisoslashuv imkoniyatlari bilan bog'liq amaliy masalani ochib beradi. Biroq uning mazmuni faqat alohida filialdagi kadrlar yetishmovchiligi bilan cheklanmaydi. Bir necha ixtisoslikni qamrab oladigan ish yuklamasi ekspert resurslarini rejalashtirish, malaka talablarini birxillashtirish va ekspert vakolatligini baholashning umumiy mezonlari mavjud bo'lishini talab qiladi. Aks holda bir muassasa yoki bo'linmada qo'llaniladigan tashkiliy yechim boshqa muassasa uchun umumiy mezon sifatida qabul qilinmasligi mumkin.

O. G'aniyev (2022) sud-ekspertlik faoliyati samaradorligini oshirish uchun sud ekspertlari ish yuklamasining ilmiy asoslangan mezonlari hamda hisobdorlik tizimini shakllantirish zarurligini ta'kidlaydi. Mazkur yondashuv muvofiqlashtirish masalasining nafaqat huquqiy vakolat, balki boshqaruv va baholash mazmuniga ega ekanini ko'rsatadi. Ish yuklamasini ilmiy asosda belgilash hamda hisobdorlik tizimini joriy etish turli davlat idoralari tizimida faoliyat yurituvchi muassasalar uchun umumiy tashkiliy mezonlar shakllanishiga xizmat qilishi mumkin. Shu jihatdan, Zulfuqorovning kadrlar va ixtisoslashuvga doir kuzatuv G'aniyevning yuklama hamda hisobdorlik haqidagi fikri bilan bir-birini to'ldiradi. Har ikkisi tizimning alohida bo'g'inlari emas, balki ularning o'zaro bog'liqligini tartibga soluvchi yondashuv zarurligini anglatadi.

Davlat sud-ekspertiza tizimida kadrlar va tashkiliy resurslarni muvofiqlashtirish masalasi aynan shu nuqtada markazlashmaganlik muammosiga ulanadi. Muassasalar soni va ekspertiza turlari ko'payib borayotgan sharoitda ularning har biri o'z idoraviy tartibi doirasida faoliyat yuritishi mumkin. Biroq umumiy standartlar yetarli shakllanmagan bo'lsa, tizim bo'ylab bir xil yondashuvni ta'minlash qiyinlashadi. Shuning uchun muvofiqlashtirishni faqat ma'muriy aloqalarni yo'lga qo'yish sifatida talqin etish yetarli emas. U ilmiy-uslubiy ta'minot, malakaviy mezonlar, ekspert vakolatligi va tashkiliy resurslarni baholash masalalarini yagona huquqiy doirada birlashtirishi kerak.

Markazlashmaganlik davlat siyosati darajasida ham e'tirof etilgan. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 5-iyuldagi PF-6256-son Farmoni bilan tasdiqlangan 2021–2025-yillarga mo'ljallangan konsepsiyada sud-ekspertlik faoliyatining tashkiliy va ilmiy-uslubiy jihatdan markazlashmaganligi ayrim ekspertiza turlari bo'yicha har-xil yondashuvlar shakllanishiga sabab bo'layotgani ko'rsatilgan (President of the Republic of Uzbekistan, 2021). Konsepsiyadagi ushbu baho muassasalarning ko'pligi bilan emas, ularning faoliyatini yagona uslubiy yo'nalishda birlashtirish masalasi bilan bog'laydi. Demak, markazlashmaganlikning muammoli tomoni idoraviy mansublikning mavjudligida emas, balki u tufayli yuzaga kelishi mumkin bo'lgan uslubiy va tashkiliy tafovutlarning umumiy mezonlar orqali bartaraf etilmaganidadir.

O. G'aniyevning (2021) keyingi fikri ushbu xulosani yanada aniqlashtiradi. Muallif sud ekspertlariga muayyan turdagi ekspertizani mustaqil o'tkazish huquqini beruvchi guvohnomani rasmiylashtirishda ekspert vakolatligini baholashning yagona mezonlari mavjud emasligini qayd etadi. Bu yerda muammo faqat guvohnoma berish tartibining o'ziga taalluqli emas. Yagona mezon bo'lmagan sharoitda ekspertning muayyan turdagi tadqiqotni

o'tkazishga tayyorligini baholash turli yondashuvlar asosida amalga oshirilishi, natijada ekspertiza xulosalarini baholashda ham tafovutlar yuzaga kelishi mumkin. Muallif mazkur muammoning tashkiliy yechimini alohida ko'rsatmagan bo'lsa-da, uning kuzatuvi yagona talablarni ishlab chiqish, tatbiq etish va ijrosini nazorat qilish vakolatini kim amalga oshirishi lozimligi haqidagi savolni o'rta tashlaydi.

Mazkur savolga javob berishda ilmiy-uslubiy ta'minot bilan malakaviy mezonlarni sun'iy ravishda ajratish to'g'ri bo'lmaydi. Ekspert vakolatiga oid yagona mezon ekspertning muayyan tadqiqotni o'tkazish uchun zarur bilim va ko'nikmaga egaligini baholashga xizmat qilsa, ilmiy-uslubiy ta'minot o'sha tadqiqotning umumiy talablar asosida o'tkazilishini belgilaydi. Birinchi masala ekspert shaxsiga, ikkinchisi ekspertiza o'tkazishning uslubiy asosiga tegishli bo'lsa-da, ular ekspert xulosasi ishonchliligini ta'minlashda bir-birini to'ldiradi. Shu bois davlat sud-ekspertiza tizimida muvofiqlashtirish vakolati mazkur ikki yo'nalishni ham qamrab olishi zarur.

Bunday ehtiyojni amaldagi qonunchilikdagi vakolatlar evolyutsiyasi ham ko'rsatadi. 2010-yildagi "Sud ekspertizasi to'g'risida"gi Qonunga ko'ra, Adliya vazirligi davlat sud-ekspertiza muassasalari faoliyatini muvofiqlashtirish va ularga ilmiy-uslubiy rahbarlik qilish vakolatiga ega edi (Republic of Uzbekistan, 2010). Ushbu model vakolatli organga muassasalar faoliyatining o'zaro uyg'unligini ta'minlash hamda ularning uslubiy yo'nalishini belgilash imkonini bergan. Bu yerda "muvofiqlashtirish" va "ilmiy-uslubiy rahbarlik" atamaları bir-birini takrorlamaydi: birinchisi turli muassasalar faoliyatining o'zaro bog'liqligiga, ikkinchisi esa ilmiy-uslubiy yo'nalishning umumiylikiga taalluqlidir.

2026-yildagi "Sud-ekspertlik faoliyati to'g'risida"gi Qonunda esa Adliya vazirligining mazkur vakolati ilmiy-uslubiy ko'maklashish bilan cheklangan (Republic of Uzbekistan, 2026). Bu o'zgarishni faqat terminologik tahrir sifatida baholash mumkin emas. Chunki avvalgi qonunchilikda mavjud bo'lgan muvofiqlashtirish funksiyasi bekor qilingan, ilmiy-uslubiy rahbarlik esa mazmun jihatidan torroq bo'lgan ko'maklashish bilan almashtirilgan. Ko'maklashish alohida muassasaga uslubiy yordam ko'rsatishni anglatishi mumkin, biroq u turli idoralar tizimida faoliyat yurituvchi muassasalar faoliyatini umumiy mezonlar asosida birlashtirish, talablarni belgilash va ularning bajarilishini nazorat qilish vakolatini to'liq ifodalamaydi.

Shu nuqtayi nazardan, 2010-yilgi va 2026-yilgi qonunlar o'rtasidagi farq davlat sud-ekspertiza tizimining tashkiliy ehtiyojlariga taalluqli farqdir. Konsepsiyada markazlashmaganlik sababli turlicha yondashuvlar shakllanishi qayd etilgan bir paytda muvofiqlashtiruvchi mexanizmning zaiflashishi mazkur muammoni bartaraf etish maqsadiga to'liq mos kelmaydi. Ayniqsa, tizim kengayib, ekspertiza turlari ko'payib va turli idoralar faoliyatga jalb etilayotgan sharoitda ilmiy-uslubiy ko'maklashishning o'zi yetarli bo'lmasligi mumkin. Chunki bu holatda muassasalar o'rtasidagi umumiy talablarni belgilash hamda ularga rioya etilishini o'rganish masalasi ochiq qoladi.

Biroq vakolatli organning muvofiqlashtirish vakolatini qayta belgilash to'liq tashkiliy markazlashtirishni anglatmaydi. Bu ikki yondashuvning mazmuni va oqibatlari turlicha. To'liq markazlashtirish barcha davlat sud-ekspertiza muassasalarini bitta tashkiliy tuzilma doirasiga kiritishni nazarda tutadi. Funksional muvofiqlashtirish esa muassasalarning idoraviy joylashuvi va amaliy vazifalarini saqlagan holda ular uchun yagona ilmiy-uslubiy, malakaviy va baholash mezonlarini joriy etishga qaratiladi. Demak, taklif etilayotgan model tashkiliy bo'ysunishni o'zgartirishga emas, davlat sud-ekspertiza tizimining umumiy standartlar asosida ishlashini ta'minlashga qaratilgan.

Xorijiy ilmiy adabiyotlarda ushbu masala bo'yicha nisbatan qat'iy institutsional yondashuvlar ilgari surilgan. A.F.Volinskiy (Volynskiy, 2015), O.V.Yanchurkin (2015) va F.G.Aminev (2019) sud-ekspertlik faoliyatini markazlashtirish hamda yagona mustaqil ekspertlik tizimini shakllantirish zarurligini qayd etadilar. Ushbu qarashlarning kuchli jihati ekspertlik faoliyatida yagona tizimli yondashuv, umumiy talablar va mustaqil tashkiliy asoslarning ahamiyatini ko'rsatishidadir. Ayniqsa, turli idoralar doirasida shakllangan faoliyatda uslubiy va tashkiliy tafovutlar paydo bo'lishi mumkinligini inobatga olganda, markazlashuv g'oyasi muvofiqlashtirishga bo'lgan ehtiyojni aniq qo'yadi.

Shunga qaramay, ushbu g'oyalarni O'zbekiston sharoitiga to'liq ko'chirish maqsadga muvofiq emas. Birinchidan, sud-tibbiy va sud-psixiatrik ekspertizalarni sog'liqni saqlash tizimining klinik hamda laboratoriya bazasidan ajratish obyektiv jihatdan asoslanmagan bo'lar edi. Mazkur ekspertiza turlarining amaliy o'tkazilishi ularning tibbiy infratuzilma bilan chambarchas bog'liqligini ko'rsatadi. Ikkinchidan, hodisa sodir bo'lgan joyda zudlik bilan ishtirok etishni talab qiluvchi ekspert-kriminalistik faoliyatni ichki ishlar organlari tizimidan ajratish uning amaliy samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu bois markazlashtirishning nazariy afzalligi mavjud bo'lsa ham, u tizimning amaliy vazifalari va mavjud infratuzilmasidan uzilgan holda qo'llanilishi mumkin emas.

Uchinchidan, to'liq institutsional markazlashtirishni amalga oshirish uchun zarur bo'lgan yagona malaka talablari, yagona ilmiy-uslubiy baza hamda yagona hisob va baholash tizimi hozircha shakllantirilmagan. Bu holat tashkiliy qayta tuzishdan avval tizimning mazmuniy va huquqiy asoslarini yaratish zarurligini ko'rsatadi. Agar muassasalar bitta organ tarkibiga birlashtirilsa-yu, ekspert vakolatligini baholash, ilmiy-uslubiy ta'minot va hisobdorlikning umumiy mezonlari belgilanmasa, markazlashuv tashqi tashkiliy o'zgarish bilan cheklanib qolishi mumkin. Shuning uchun markazlashtirish masalasini muassasalarni mexanik birlashtirishdan emas, umumiy standartlarni shakllantirishdan boshlash to'g'riroqdir.

Shu o'rinda funksional muvofiqlashtirish modeli ma'qulroq yechim sifatida namoyon bo'ladi. Ushbu model davlat sud-ekspertiza muassasalarining turli idoralar tizimidagi amaldagi joylashuvini saqlab qoladi, biroq ularning faoliyatini yagona ilmiy-uslubiy siyosat asosida birlashtirishni talab qiladi. Uning mazmuni ekspertlarga qo'yiladigan malakaviy talablarni birxillashtirish, ekspert vakolatligini baholashning umumiy mezonlarini belgilash, ilmiy-uslubiy ta'minotni umumiy yo'nalishga solish va davlat sud-ekspertlik tuzilmalari faoliyatining o'zaro uyg'unligini ta'minlashdan iborat. Bunda muvofiqlashtirish idoraviy vakolatlarni o'zlashtirish emas, balki umumiy standartlar va ularning bajarilishi ustidan nazorat qilish mexanizmi sifatida tushuniladi. Funksional muvofiqlashtirishning zarurligi tizimning ko'p tarmoqli xususiyatidan ham kelib chiqadi. Mustaqil markaz, davlat organining tarkibiy bo'linmasi, ilmiy-tadqiqot instituti va akademiya shaklida faoliyat yurituvchi muassasalar tashkiliy jihatdan bir xil bo'lmasa ham, ularning barchasi sud-ekspertlik faoliyatini amalga oshiradi. Shuning uchun ularga nisbatan qo'llaniladigan asosiy ilmiy-uslubiy va malakaviy mezonlar idoraviy mansublikdan qat'i nazar, umumiy bo'lishi kerak. Aks holda tashkiliy shakllarning xilma-xilligi yagona tizimning afzalligi emas, turli standartlar qo'llanilishining manbasiga aylanishi mumkin. Bu esa konsepsiyada qayd etilgan turlicha yondashuvlar muammosini saqlab qoladi.

Muvofiqlashtirish vakolati, avvalo, umumiy talablarni shakllantirish bilan bog'liq bo'lishi lozim. Biroq umumiy talablarni belgilashning o'zi yetarli emas, chunki ularning turli muassasalarda bir xil qo'llanilishini ta'minlash ham zarur. Shu sababli vakolatli organ bir tomondan davlat sud-ekspertlik tuzilmalari faoliyatini muvofiqlashtirishi, ikkinchi tomondan

ularni ilmiy-uslubiy jihatdan ta'minlashi, uchinchi tomondan ekspertlarning malakaviy talablariga oid yagona mezonlarni belgilashi va ularga rioya qilinishini nazorat qilishi kerak. Mazkur unsurlar bir-biri bilan uzviy bog'langan bo'lib, ulardan birining mavjud emasligi funksional muvofiqlashtirishning to'liq amalga oshishiga to'sqinlik qiladi.

Bu yondashuv Adliya vazirligining huquqiy maqomini ham aniqlashtiradi. 2010-yilgi qonunda vazirlikka berilgan muvofiqlashtirish va ilmiy-uslubiy rahbarlik vakolati davlat sud-ekspertiza muassasalarining ko'p idoraviy tizimda faoliyat yuritishini hisobga olgan edi. 2026-yilgi qonunda ushbu vakolatning ilmiy-uslubiy ko'maklashish bilan cheklanishi esa aynan tizimning umumiy mezonlarga bo'lgan ehtiyojini to'liq qoplamaydi. Shuning uchun masala Adliya vazirligiga boshqa idoralar ustidan tashkiliy boshqaruv berish haqida emas, balki sud-ekspertlik faoliyatining umumiy ilmiy-uslubiy va malakaviy standartlarini ta'minlaydigan funksional vakolatni qonunchilikda aniq belgilash haqida bormoqda.

Fikrimizcha, muvofiqlashtirish vakolatining qonunchilikdagi aniq ifodasi turli davlat idoralari tizimida joylashgan muassasalarning amaliy faoliyatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Chunki u yagona talablarni ishlab chiqish va tatbiq etish uchun mas'ul bo'lgan subyektni belgilaydi. Bunday vakolat bo'lmasa, ilmiy-uslubiy ko'maklashish tavsiyaviy mazmunda qolib ketishi, ekspert vakolatligini baholash va malakaviy talablarni birxillashtirish esa idoraviy doirada hal etilishi mumkin. Natijada markazlashmaganlikning salbiy oqibatlari, ya'ni turli yondashuvlarning saqlanib qolishi ehtimoli kuchayadi. Shu jihatdan yangi qonunning 43-moddasi faqat vakolatli organ haqidagi norma emas, davlat sud-ekspertiza tizimi yaxlitligini belgilovchi normadir.

Yuqoridagi tahlillar davlat sud-ekspertlik tuzilmalari faoliyatini muvofiqlashtirishning huquqiy asoslarini kuchaytirish zarurligini ko'rsatadi. Bunday yechim to'liq markazlashtirishni rad etgan holda ham yagona metodologik siyosatni yo'lga qo'yish, malakaviy talablarni birxillashtirish va ilmiy-uslubiy ta'minotni umumiy mezonlarga bog'lash imkonini beradi. Aynan shu sababli O'zbekiston Respublikasining "Sud-ekspertlik faoliyati to'g'risida"gi Qonuni 43-moddasining uchinchi qismini manbadagi mualliflik taklifiga muvofiq quyidagi tahrirda bayon etish maqsadga muvofiq: "O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi sud-ekspertlik tuzilmalari faoliyatini muvofiqlashtiradi, ularni ilmiy-uslubiy jihatdan ta'minlaydi, sud ekspertlarining malakaviy talablariga oid yagona mezonlarni belgilaydi hamda ularga rioya etilishi ustidan nazoratni amalga oshiradi".

Taklif etilayotgan tahrirda muvofiqlashtirish, ilmiy-uslubiy ta'minot, yagona malakaviy mezonlar va nazorat bir normada o'zaro bog'langan holda ifodalangan. Bu esa 2010-yilgi Qonundagi muvofiqlashtirish va ilmiy-uslubiy rahbarlikka oid yondashuvning mazmunan zarur jihatlarini saqlab qolish bilan birga, tizimning hozirgi ko'p idoraviy tuzilishiga mos funksional modelni yaratadi. Taklif muassasalarni bir organ tarkibiga kiritishni nazarda tutmaydi, balki ularning amaldagi tashkiliy shakllarini saqlagan holda umumiy mezonlar asosida faoliyat yuritishiga xizmat qiladi. Shuning uchun uning amaliy qiymati institutsional qayta tuzishda emas, mavjud tizimning ilmiy-uslubiy, malakaviy va tashkiliy yaxlitligini kuchaytirishidir.

Davlat sud-ekspertiza tizimini muvofiqlashtirishga doir masalani shu tarzda hal qilish tizimning mavjud imkoniyatlarini saqlashga ham xizmat qiladi. Sud-tibbiy va sud-psixiatrik ekspertizalarning sog'liqni saqlash infratuzilmasi bilan, ekspert-kriminalistik faoliyatning esa tezkor amaliy vazifalar bilan bog'liqligi buzilmaydi. Shu bilan birga, bunday turli funksional yo'nalishlar umumiy ilmiy-uslubiy siyosatdan ajralib qolmaydi. Natijada davlat sud-ekspertiza muassasalarining ko'p tarmoqli va ko'p idoraviy xususiyati tashkiliy nomuvofiqlik manbai

emas, yagona talablar bilan birlashtirilgan funksional tizimning xususiyati sifatida namoyon bo'lishi mumkin.

Shunday qilib, davlat sud-ekspertiza tizimining markaziy tashkiliy-huquqiy muammosi turli idoralarda faoliyat yurituvchi muassasalar mavjudligining o'zi emas. Muammo ular uchun yagona ilmiy-uslubiy, malakaviy va tashkiliy mezonlarni shakllantirish, ularning bajarilishini ta'minlash hamda nazorat qilishga xizmat qiluvchi huquqiy mexanizmning yetarli emasligidadir. Mazkur muammoni bartaraf etishning maqbul yo'li to'liq institutsional markazlashtirish emas, balki Adliya vazirligining funksional muvofiqlashtirish vakolatini qonunchilikda aniq va yetarli hajmda belgilashdan iborat. Bunday yondashuv tizimning amaliy ehtiyojlari va uning yaxlit rivojlanishini o'zaro uyg'unlashtiradi.

Xulosa

O'zbekiston sharoitida barcha davlat sud-ekspertiza muassasalarini bir bosqichda to'liq markazlashtirish maqsadga muvofiq emas. Maqbul model muassasalarning amaldagi idoraviy joylashuvini saqlagan holda, ularning faoliyatini yagona ilmiy-uslubiy siyosat, malakaviy mezonlar, muvofiqlashtirish va nazorat orqali birlashtiruvchi funksional muvofiqlashtirishdir. Shu maqsadda O'zbekiston Respublikasi "Sud-ekspertlik faoliyati to'g'risida"gi Qonunining 43-moddasi uchinchi qismida Adliya vazirligining muvofiqlashtirish, ilmiy-uslubiy ta'minot, yagona malakaviy mezonlarni belgilash hamda ularga rioya etilishini nazorat qilish vakolatlarini aniq mustahkamlash lozim.

REFERENCES

- Aminev, F. G. (2019). *Sovremennyye problemy sudebno-ekspertnoy deyatel'nosti i puti ikh resheniya* [Modern problems of forensic expert activity and ways of solving them]. Yurlitinform.
- Forensic Science Regulator. (2025, June 5). *Forensic science activities: Statutory code of practice—Version 2*. GOV.UK. <https://www.gov.uk/government/publications/forensic-science-activities-statutory-code-of-practice-version-2>
- G'aniyev, O. (2021). O'zbekistonda sud ekspertizalar o'tkazishni standartlashtirish masalalari [Issues of standardization of forensic examinations in Uzbekistan]. *Society and Innovation*, 2(6), 177–181.
- G'aniyev, O. (2022). Sud ekspertlik faoliyati samaradorligini oshirish uchun sharoitlarni yaratish va ularni takomillashtirish [Creating conditions and improving the efficiency of forensic expert activity]. *Society and Innovation*, (Special Issue 08), 212–213.
- Orlov, Yu. K. (2005). *Sudebnaya ekspertiza kak sredstvo dokazyvaniya v ugolovnom sudoproizvodstve* [Forensic examination as a means of proof in criminal proceedings]. IPK RFCSE.
- President of the Republic of Uzbekistan. (2019, January 17). *On further improvement of forensic expert activity (Resolution No. RP-4125)*. Lex.uz. <https://lex.uz/uz/docs/4172023>
- President of the Republic of Uzbekistan. (2021, July 5). *On measures to improve the forensic expert system in the Republic of Uzbekistan (Decree No. DP-6256)*. Lex.uz. <https://lex.uz/docs/5491507>
- President of the Republic of Uzbekistan. (2025, September 8). *On further improving forensic expert activity and widely introducing modern technologies into the field (Resolution No. RP-270)*. Lex.uz. <https://lex.uz/uz/docs/-7717938>
- Rakhimova, U. (2025). Nekotorye aspekty naznacheniya i provedeniya sudebnykh ekspertiz v khode sudebnogo razbiratelstva [Some aspects of appointing and conducting forensic examinations during court proceedings]. *Society and Innovation*, 6(SI), 489–496.

Republic of Uzbekistan. (2010, June 1). *On forensic examination (Law No. LRU-249)*. Lex.uz. <https://lex.uz/uz/docs/-1633102>

Republic of Uzbekistan. (2026). *On forensic expert activity (Law No. LRU-1152)*. Lex.uz. <https://lex.uz/uz/docs/-8265035>

Sezonova, T. V., & Andreeva, E. D. (2021). Sovremennyye problemy pravovogo i organizatsionnogo obespecheniya sudebno-ekspertnoy deyatel'nosti [Modern problems of legal and organizational support of forensic expert activity]. *Modern Science*, (2), 18–21.

Volynskiy, A. F. (2015). *Kriminalistika i sudebnaya ekspertiza: Integratsiya i differentsiatsiya znaniy* [Criminalistics and forensic examination: Integration and differentiation of knowledge]. Prospekt.

Yanchurkin, O. V. (2015). Pravovye i organizatsionnye aspekty reformirovaniya sudebno-ekspertnoy deyatel'nosti v tselyakh effektivnoy borby s prestupnostyu [Legal and organizational aspects of reforming forensic expert activity for effective crime prevention]. *Bulletin of the Lobachevsky University of Nizhny Novgorod*, (4).

Zulfuqorov, A. A. (2020). Kompleks ekspertiza tushunchasini takomillashtirish borasida ayrim fikrlar [Some thoughts on improving the concept of comprehensive expertise]. *Society and Innovation*, (Special Issue 01), 276.

huquqbuzarlik oqibatini bartaraf etish instituti nuqtayi nazaridan Ispaniya modeli O'zbekiston protsessual qonunchiligini takomillashtirish uchun foydali bo'lishi mumkin.

Peru modeli: xalqaro organ qarorlarini ijro etishning sud va byudjet mexanizmi. Peru Respublikasining 27775-son qonuni inson huquqlari bo'yicha xalqaro sud qarorlarini milliy darajada ijro etish uchun maxsus mexanizmni belgilaydi (Republic of Peru, 2002). Peru Konstitutsiyaviy sudining 2026-yilgi qarori mazkur qonunning 7-moddasi amal qilishda davom etayotganini tasdiqlab, Adliya vazirligining byudjeti tarkibida inson huquqlari bo'yicha xalqaro organlar belgilagan kompensatsiyalarni to'lashga mo'ljallangan maxsus jamg'arma tashkil qilinganini qayd etgan (Constitutional Court of Peru, 2026). Peru amaliyotida ichki yurisdiksiyasi tugallangan sud organining xalqaro organ qarorining ijrosini ta'minlash uchun qaytadan protsessual vakolat olishi modeli ham saqlanib qolgan.

Ushbu uch davlat tajribasidan kelib chiqib, Kolumbiyaning kompensatsiya mexanizmi, Ispaniyaning ishni qayta ko'rish mexanizmi va Peruning sud va byudjet ijrosi modeli elementlarini milliy tizimga moslashtirish O'zbekiston uchun eng maqbul yondashuvlardan biri bo'lishi mumkin. Xususan, Ispaniya tajribasi O'zbekiston Respublikasi Jinoyat-protsessual kodeksining 522-moddasi va Fuqarolik protsessual kodeksining 437-moddasini takomillashtirishga xizmat qiladi. Kolumbiya va Peru tajribasi esa BMT qo'mitalari tomonidan huquqi buzilgan deb topilgan shaxslarga davlat byudjetidan moddiy va ma'naviy zararni qoplash (kompensatsiya) tartibining milliy qonunchilik asoslarini shakllantirishda qo'l keladi.

Xulosa

O'zbekiston Respublikasining xalqaro hamjamiyatga integratsiyalashuvi va huquqiy davlat qurish yo'lidagi intilishlari individlarning xalqaro organlarga murojaat qilish huquqini to'laqonli ta'minlashni taqozo etadi. Yangi tahrirdagi Konstitutsiyaning 55-moddasi bu borada mustahkam poydevor yaratdi. Biroq tahlillar shuni ko'rsatadiki, poydevorning o'zi yetarli emas – asosiy qonunda e'tirof etilgan huquq real samara berishi uchun u qonun va qonunosti hujjatlari darajasidagi aniqlashtiruvchi hamda to'ldiruvchi normalar bilan mustahkamlanishi shart.

Bu borada inson huquqlarini himoya qiluvchi xalqaro organlarga murojaat qilish va ularning mulohazalarini amalga oshirish bo'yicha maxsus qonun qabul qilish maqsadga muvofiq. Unda “xalqaro organ”, “individual xabarnoma”, “mulohaza”, “vaqtinchalik chora”, “arizachi”, “jabrlanuvchi”, “vakil”, “ichki huquqiy himoya vositalarini tugatish” tushunchalari o'zining aniq ifodasini topishi hamda tegishli davlat organlarining vakolatlari to'liq belgilanishi lozim.

So'nggi yillarda mamlakatimizda ushbu konstitutsiyaviy huquqni amalga oshirishning institutsional mexanizmi sezilarli rivojlantirildi. Amaldagi tartib BMTning ustav organlari hamda shartnomaviy qo'mitalari tomonidan yuborilgan xabarnomalar, mulohazalar, shoshilinch va vaqtinchalik choralar to'g'risidagi murojaatlarini ko'rib chiqish yuzasidan Tashqi ishlar vazirligi, Inson huquqlari bo'yicha Milliy markaz, Adliya vazirligi, Oliy Sud hamda boshqa davlat organlarining vazifalarini belgilaydi. Xususan, milliy qonunchilikda xalqaro organ mulohazasining Oliy Sudga ko'rib chiqish uchun yuborilishi, kompensatsiyaning sud tartibida belgilanishi, mulohazalarning elektron reyestri yuritilishi hamda ijrosining monitoring qilinishi nazarda tutilgan.

Shu bilan birga, endilikda mazkur huquqni e'tirof etish va davlat organlarining idoralararo hamkorlik mexanizmini joriy etishdan uning to'liq protsessual kafolatlarini yaratish bosqichiga o'tish zarur. Shaxsga xalqaro organga murojaatni tayyorlashda yuridik yordam ko'rsatish, xalqaro organ mulohazasini sud ishini qayta ko'rishning aniq asosi sifatida